

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

4/2017

гр.София, 11.03.2019 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска и Търговска колегии, в съдебно заседание на 07 февруари 2019 година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Гражданска колегия:
СВЕТЛА ДИМИТРОВА

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Търговска колегия:
ДАРИЯ ПРОДАНОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ:

ВАНЯ АЛЕКСИЕВА
ТОТКА КАЛЧЕВА
ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА
БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА
МАРИЯ ИВАНОВА
БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ

ЧЛЕНОВЕ:

1. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ	11. БОЙКА СТОИЛОВА
2. СТОИЛ СОТИРОВ	12. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА
3. ТАТЯНА ВЪРБАНОВА	13. МАРИО ПЪРВАНОВ
4. МАРГАРИТА СОКОЛОВА	14. ЕМИЛ МАРКОВ
5. СВЕТЛА ЦАЧЕВА	15. ЕМИЛ ТОМОВ
6. ВЕСКА РАЙЧЕВА	16. АЛБЕНА БОНЕВА
7. ПЛАМЕН СТОЕВ	17. БОНКА ДЕЧЕВА
8. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА	18. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА
9. ЗЛАТКА РУСЕВА	19. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА
10. ДИЯНА ЦЕНЕВА	20. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА

21. ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА	38. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ
22. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА	39. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
23. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА	40. ГЕРГАНА НИКОВА
24. ЗОЯ АТАНАСОВА	41. ПЕТЯ ХОРОЗОВА
25. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ	42. МАЙЯ РУСЕВА
26. ВЕСЕЛКА МАРЕВА	43. АННА БАЕВА
27. БОРИС ИЛИЕВ	44. НИКОЛАЙ МАРКОВ
28. БОНКА ЙОНКОВА	45. ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ
29. БОЯН ЦОНЕВ	46. ЕРИК ВАСИЛЕВ
30. БОЯН БАЛЕВСКИ	47. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА
31. ИРИНА ПЕТРОВА	48. КРИСТИЯНА ГЕНКОВСКА
32. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА	49. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ
33. РОСИЦА БОЖИЛОВА	50. ЛЮДМИЛА ЦОЛОВА
34. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ	51. МАДЛЕНА ЖЕЛЕВА
35. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ	52. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА
36. КОСТАДИНКА НЕДКОВА	53. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ
37. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА	

при участието на секретаря Аврора Караджова
постави на разглеждане тълкувателно дело № 4 по описа за 2017 г.
на Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии
докладвано от съдия МАРИО ПЪРВАНОВ

Тълкувателно дело № 4 от 2017 г. на ОСГТК е образувано с
разпореждане на председателя на Върховния касационен съд от 05.10.2017
год. на основание чл. 128, ал. 1 ЗСВ по предложение от заместник-
председателите и ръководители на гражданска и търговска колегия на
Върховния касационен съд за приемане на тълкувателно решение от общото
събрание на гражданска и търговска колегия на ВКС по следните спорни
въпроси, свързани с принудителното изпълнение:

1. Поражда ли вещнопрехвърлителен ефект постановлението за възлагане в хипотезата, при която имотът, обект на изпълнението, е възложен на привиден кредитор?
2. Има ли качеството на длъжник в изпълнителното производство или е трето за изпълнението лице този, който е дал своя вещ в залог или ипотека за обезпечаване на чужд дълг в хипотезата, при която изпълнението е насочено върху това имущество?
3. По какъв процесуален ред може да се релевира недействителността на публичната продажба по чл. 496, ал. 3 ГПК?
4. Допустим ли е иск за обявяване недействителност на извършено от длъжника разпореждане със запорирана вещ или вземане, респ. разпореждане с имот след вписване на възбрана, предявен от лицето, в

чиято полза е наложен запорът или възбраната?

5. Дали има качеството на длъжник в изпълнителното производство или трето за изпълнението лице платилият трудовото възнаграждение на длъжника въпреки наложения запор, без да удържи сумата по запора /чл. 512, ал. 3 ГПК, сега със ЗИД, ДВ, бр.86/2017 г., чл. 512, ал. 4 ГПК/?

6. Може ли да бъде издаден по реда на чл. 245, ал. 3, изр. второ ГПК обратен изпълнителен лист за разноските, събрани в изпълнителното производство в полза на вискателя от длъжника, срещу когото е било допуснато предварително изпълнение?

Общото събрание на гражданска и търговска колегия на Върховния касационен съд, за да се произнесе, съобрази следното :

1. По въпроса поражда ли вещнопрехвърлителен ефект постановлението за възлагане в хипотезата, при която имотът, обект на изпълнението, е възложен на привиден кредитор, е формирана противоречива съдебна практика.

Според едното становище, привидният кредитор не може да запази никакви права, придобити в един материалнонезаконосъобразен изпълнителен процес. Той дължи връщане на всичко получено от него дори в качеството му на купувач на публична продажба, защото е получено без основание. При възлагане на имота в полза на вискателя и при отпадане на изпълнителното основание, въз основа на което е предприето принудителното изпълнение върху имота, последният ще се счита собственост на длъжника поради липса на изпълняемо право, което да оправдае прехвърлянето на собствеността. Обратното становище е в смисъл, че влязлото в сила постановление за възлагане, с което имотът, върху който е насочено изпълнението, е възложен на вискателя, поражда прехвърлителен ефект по отношение на собствеността, независимо от наличието или липсата на изпълняемо право. Действителността на продажбата не би могла да се оспорва на други основания освен изрично предвидените в чл.496, ал.3 ГПК.

ОСГТК на ВКС намира следното:

Изпълнението върху недвижими вещи се извършва чрез публична продажба. Тя е производство за принудително прехвърляне на собственост. Процедурата е приложима съответно при определени условия и за движими вещи /чл.474, ал. 5 ГПК/. Правото на принудително изпълнение на вискателя предпоставя съществуването на изпълняемото право. По тази причина изпълняемото право на вискателя спрямо длъжника е предпоставка за допустимост на изпълнителния процес. Съществуването на изпълняемото право може да бъде проверявано при всяка изпълнителен процес и установяването на неговата първоначална липса или последващо погасяване

води до прекратяване на индивидуалното принудително изпълнение /чл.433, ал.1, т.1 и т.7 ГПК/. Липсата на изпълняемо право отнема материалноправната основа на принудителното изпълнение. Тогава удовлетворяването на вискателя е лишено от правно основание и недължимо полученото подлежи на връщане. Когато несъществуването на изпълняемото право е установено при висящо изпълнително производство, последното се прекратява, а правните последици на извършените изпълнителни действия се заличават с обратна сила /чл.433, ал.3 ГПК/. Изрично са уредени и правните последици на прекратяването спрямо трети лица поради липса на изпълняемо право /чл.433, ал.4 ГПК/. Несъществуването на изпълняемото право може да бъде установено и след приключване на изпълнителния процес. Принудителното осъществяване на вземането не лишава нито длъжника, нито третото лице, дало реално обезпечение на чужд дълг, от възможността да се защитят от материалнонезаконосъобразния изпълнителен процес. Те могат да оспорят иск съществуването на вземането /а трето лице – и на обезпечението/, както по време, така и след приключване на принудителното изпълнение. В никакъв случай обаче привидният кредитор не може да запази правата, придобити в материалнонезаконосъобразния изпълнителен процес. Той винаги дължи да върне всичко получено, дори и в качеството на купувач от публична продан /поради своята недобросъвестност, в това качество той не може да придобие нито възложената му движима вещ на оригинерно основание, нито възложения му недвижим имот с кратка давност/, тъй като то е получено без основание. Привидният кредитор дължи и обезщетение за всички причинени вреди. При възлагане на имота, върху който е насочено изпълнението, в полза на вискателя, и при отпадане на изпълнителното основание, въз основа на което е предприето принудителното изпълнение върху имота, последният ще се счита собственост на длъжника поради липса на изпълняемо право, което да оправдае прехвърлянето на собствеността.

Възлагането при публична продан на привиден кредитор не поражда вещнопрехвърлителен ефект и когато той е платил нещо или дори всичко, тъй като по разпределението не получава нищо или нещо по-малко от предложената цена. Ефект няма, тъй като изначално той дължи връщане на всичко, получено без основание, а ако то не е налице у него – обезщетение. Това се отнася и за публична продан на движими вещи, макар те да се придобиват на оригинерно основание. Ето защо дори привидният кредитор да е платил всичко, той не придобива нищо.

Привидният кредитор не може да запази никакви права, придобити от материалнонезаконосъобразния изпълнителен процес /злоупотребата с право винаги има за последица порок на придобиването/. Той винаги дължи да върне всичко получено, дори и в качеството на купувач от публична продан, тъй като е получено без основание.

Към момента на публичната продан привидният кредитор-вискател по изпълнението няма изпълняемо право и в рамките на спор за собственост /по арг. на чл.483 ГПК/ длъжникът-собственик може да оспорва законосъобразността на публичната продан, поддържайки че

постановлението за възлагане, макар и необжалвано и влязло в сила, няма вещнопрехвърлителен ефект и купувачът от публичната продажба не може да придобие правото на собственост, защото собственикът на имота е нямал качеството на длъжник по проведеното принудително изпълнение. Прехвърлянето, извършено от съдебния изпълнител в полза на привидния кредитор, е лишено от правно основание, вследствие на което е недействително /арг. чл.55 ЗЗД/. Привидният вискател дължи връщане на полученото без основание. Липсата на правно основание води до неправомерност на създаденото икономическо състояние и задължение за възстановяване на предишното положение.

2. По въпроса има ли качеството на длъжник в изпълнителното производство или е трето за изпълнението лице този, който е дал своя вещ в залог или ипотека за обезпечаване на чужд дълг в хипотезата, при която изпълнението е насочено върху това имущество, има противоречива съдебна практика.

Според едното становище, лицата по чл. 429, ал. 3 ГПК имат качеството на страна – длъжник в изпълнителното производство, щом изпълнението е насочено върху даденото от тях обезпечение на чуждото задължение, тъй като по силата на закона са обвързани от субективните предели на издадения срещу длъжника изпълнителен лист. Собственикът, учредил вещно обезпечение на чужд дълг, по силата на закона е в правното положение на длъжника по изпълнителния лист. На основание чл. 429, ал. 3 ГПК издаденият срещу длъжника изпълнителен лист има сила и срещу лицето, ипотекирало имота си за обезпечаване задължението му, както и срещу неговия частен праводател за ипотекирания имот, от което следва, че тези лица се явяват длъжници по изпълнението, когато вискателят е насочил изпълнението си върху имота. На това основание могат да обжалват действията на съдебния изпълнител само в изрично посочените в чл. 435, ал. 2 ГПК случаи. Според другото становище разпоредбата на чл. 429, ал. 3 ГПК предвижда, че изпълнителният лист има сила срещу лице, дало своя вещ в залог или ипотека за обезпечение на дълга, когато вискателят насочва изпълнението върху тази вещ. Тази разпоредба не променя процесуалното му качество на трето лице в изпълнителното производство, поради което допустимостта на жалбата следва да бъде преценявана именно от тази гледна точка, като се съобразява, че по силата на чл. 435, ал. 4 ГПК трето лице може да обжалва действията на съдебния изпълнител само когато изпълнението е насочено върху вещи, които в деня на запора или възбраната се намират във владение на това лице, при което по силата на чл. 437, ал. 2 ГПК жалбата подлежи на разглеждане в открито заседание с призоваване на жалбоподателя, длъжника и вискателя. Това се отнася и за приобретателя на ипотекирания имот, който се явява трето за изпълнението лице и на това основание разполага с правата по чл. 435, ал. 4 ГПК.

ОСГТК на ВКС намира следното:

Трето лице, чието право е засегнато от изпълнението, по смисъла на чл.440 ГПК е всяко лице, което не е страна в производството по принудително изпълнение, не е неин правоприемник и спрямо което издаденият изпълнителен лист не разпростира своите субективни предели. Принудителното изпълнение се изчерпва с прилаганите способи /вън от тях принудително изпълнение няма/. Страни в процеса са засегнатите от способа, а не „страните по делото“. Понятието „трето лице“ се използва в разпоредбите на чл.435, ал.4 и ал.5 ГПК, в които е уредено правото на жалба на тези лица. Фактът на държането или владението на вещта, върху която е насочено принудителното изпълнение, обуславя законността на предприетото от съдебния изпълнител действие. С право на жалба срещу него разполагат само тези трети за изпълнителния процес лица, които упражняват фактическа власт върху вещите към момента на насочване на принудително изпълнение върху тях, защото посягането върху тяхно имущество за чужд дълг, извън случаите на чл.429, ал.3 ГПК, е незаконно. Залогодателят и ипотекарният длъжник са обвързани от субективните предели на издадения срещу длъжника изпълнителен лист съобразно разпоредбата на чл.429, ал.3 ГПК. По тази причина те имат идентични на длъжника в изпълнителното производство процесуално качество, съответно права и задължения.

В материалното отношение с кредитора този, който е дал своя вещ в залог или ипотека за обезпечаване на чужд дълг, не е длъжник, но в изпълнителния процес той трябва да е страна, защото търпи принудата. Той разполага с всички средства за защита, които законът признава на длъжника, за да се защити от процесуалнонезаконносьобразното принудително изпълнение. Той не може да бъде лишен от тях, независимо че по изпълнителното дело други способи може да се осъществяват срещу главния длъжник. Обективното материално право му дава и всички възражения, с които разполага главният длъжник – чл. 151 ЗЗД. Изпълнителният лист има сила не само срещу главния длъжник, но и за лицата, които са дали обезпечения за неговия дълг – чл. 429, ал. 3 ГПК, дори процесът да не е воден срещу него, нито заповедта за изпълнение да е издадена и срещу него. Лицето, дало обезпечение за чуждо задължение, се ползва със защитата на закона, а такава се дава на страна в изпълнителния процес, в който единственият обект, към който се насочва принудителното изпълнение, може да бъде само неговата вещ. Ако се приеме, че този, който е дал обезпечение за чужд дълг се счита за трето лице, той би получил от закона неадекватна и недостатъчна правна защита за разлика от положението, при което той се признава за страна в изпълнителния процес.

Съдопроизводственият ред за разглеждане на жалбите, подадени от заложния или ипотекарния длъжник, срещу постановлението за възлагане, е този по чл. 437, ал. 1 ГПК. Длъжникът в процеса има право да участва в наддаването, ако не е длъжник и по изпълняваното парично вземане – той има правен интерес да плати чуждия дълг и така да се суброгира в правата на

удовлетворения кредитор и в изпълнителния лист, като по този начин осуети проданта. Не може да бъде отречено правото му да избере да участва в проданта, ако счита, че цената на имуществото, с което отговаря е по-ниска от дълга, и така да се суброгира само до размера на платеното от него. Той не купува свой имот и не плаща, за да придобие своята вещ, защото се суброгира в правата на удовлетворения кредитор – всъщност той купува дълг – имотът си остава негов, защото кредиторът вече е удовлетворен. Неговото право да участва в наддаването не може да бъде отречено, поради възможността да възникне конкуренция с първоначалния кредитор, ако част от вземането не е обезпечена и двамата кредитори се окажат в положението на хирографарни, тъй като първоначалният кредитор би бил поставен в същото правно положение, и когато трето лице купи имота – суброгацията ще настъпи по право с отчуждаването на имота, ще е за платената цена и конкуренцията между хирографарните кредитори ще е същата. Това е разликата с правното положение на поръчителя и другите лично задължени лица, които не могат да се конкурират с първоначалния кредитор, когато отговарят за целия дълг.

Разноските са за сметка на длъжника, защото се събират от полученото, но се удовлетворяват предпочтително и не намаляват дълга.

3. По въпроса по какъв процесуален ред може да се релевира недействителността на публичната продажба по чл. 496, ал. 3 ГПК, е налице противоречива практика на състави на ВКС.

Според едното становище, тази недействителност може да се предяви както чрез самостоятелен установителен иск, така и инцидентно като преюдициален въпрос в производството по предявен иск за собственост на имота, обект на проданта. Според другото становище недействителността по чл. 496, ал. 3 ГПК може да се предяви само по пътя на обжалване на постановлението за възлагане или чрез самостоятелен иск.

ОСГТК на ВКС намира следното:

Постановлението за възлагане е крайният акт, с който приключва публичната продан. С него купувачът на публичната продан се легитимира като собственик на имота. Публичната продан на недвижим имот е деривативен способ за придобиване на вещни права и ако длъжникът не е собственик на продавания имот, то и купувачът няма да стане собственик /чл.496, ал.2 ГПК/. Законодателят е уредил способа за защита срещу влязло в сила постановление за възлагане – исков ред, но не е ограничил формата на искова защита. Позоваването на недействителността по принцип се извършва от лице, чиито материални права са засегнати от принудителния характер на публичната продан.

Въпросът за недействителността не е преюдициален, защото влиза в предмета на делото по предявения иск за собственост и би имал значение и за допустимия насрещен иск, че друг е собственик на същия имот. Тогава не

би могло да се обоснове недопустимост на възражение, което би се преклудирало.

В хипотезите на чл.496, ал.3 ГПК, т.е. когато имотът е купен от лице, което е нямало право да наддава, или при невнасяне на цената, публичната продажба е недействителна, като на общо основание тази недействителност може да се релевира както чрез предявяване на нарочен установителен иск, така и в производството по предявен иск за собственост върху имота, обект на продажбата, включително и чрез възражение на ответника.

Процесуалният закон не дава изричен отговор относно начина на предявяването на недействителността, но същевременно и не създава никакви ограничения в тази насока. При тълкуването на тази разпоредба следва да се държи сметка за обстоятелството, че законодателят, за да гарантира правната сигурност, е предвидил императивна забрана за определена категория лица да участват в наддаването при публичната продажба. Ако поради някаква причина се стигне до нейното заобикаляне, то това опорочава продажбата до степен, че същата е недействителна.

Лице, което има правен интерес от позоваването на подобна недействителност, може да я релевира в рамките на всеки допустим от ГПК за целта съдебен процес и процесуален ред.

4. Има противоречива съдебна практика по въпроса допустим ли е иск за обявяване недействителност на извършено от длъжника разпореждане със заповорана вещ или вземане, респ. разпореждане с имот след вписване на възбрана, предявен от лицето, в чиято полза е наложен заповорът или възбраната.

Според едното становище, такъв иск е допустим и следва да се квалифицира по чл. 452, ал. 1 ГПК. Според обратното становище, такъв иск е недопустим поради липса на правен интерес, тъй като търсената защита следва от поредността на извършените вписвания, при което извършеното разпореждане с възбрания имот е непротивопоставимо на вписалото възбраната лице по силата на закона.

ОСГТК на ВКС намира следното:

С налагането на заповора и съответно с вписването на възбраната на длъжника се забранява да се разпорежда с вземането или вещта, както и да я изменя, поврежда или унищожава /чл.451 ГПК/. Като обезпечение на иска възбраната и заповорът се допускат по всички видове иски – както осъдителни иски за парични вземания, така и по иски производствени, по които ищецът е упражнил правото си на защита на конкретно свое притежателно или потестативно материално право. Заповорът и възбраната, наложени в изпълнителното производство /чл. 449 – чл.450а ГПК/, при насочено принудително изпълнение, имат за цел да препятстват длъжника да извърши действия, с които да осуети или затрудни предприетото изпълнение от вискателя.

Съобразно разпоредбата на чл. 452, ал. 1 ГПК извършените от длъжника разпореждания със заповораната вещ или вземане след запора са недействителни спрямо вискателя по изпълнителното производство и присъединилите се кредитори, освен ако третото лице - приобретател, може да се позове на чл. 78 ЗС. Според чл. 452, ал. 2 ГПК когато изпълнението е насочено върху имот, недействителността има действие само за извършените след вписването на възбраната разпореждания. От логическото тълкуване на посочените разпоредби следва изводът, че разпоредителните действия на длъжника са непротивопоставими на лицето, в чиято полза е наложен заповорът или възбраната. По силата на процесуалния закон това лице може да се позове на непротивопоставимостта на наложената обезпечителна мярка, без да е необходимо да води съдебен процес за обявяването на недействителността, ако е имало качеството вискател, или качеството присъединен кредитор в изпълнителното производство. Поради тази непротивопоставимост лицето, в чиято полза е наложен заповорът или възбраната, може да осъществи принудително изпълнение върху възбранения имот или заповораната движима вещ или вземане, но за него липсва правен интерес от иск за обявяване недействителност на извършено от длъжника разпореждане.

5. По въпроса дали има качеството на длъжник в изпълнителното производство или трето за изпълнението лице платилият трудовото възнаграждение на длъжника въпреки наложения заповор, без да удържи сумата по запора /чл. 512, ал. 3 ГПК, сега със ЗИД, ДВ, бр.86/2017 г., чл. 512, ал. 4 ГПК/ е създадена противоречива съдебна практика.

Според едното становище предвидената в закона солидарна отговорност на третото лице не му придава качеството на длъжник в изпълнителното производство, тъй като не е обхванато от субективните предели на издадения срещу длъжника изпълнителен лист, а за него на основание чл.507, ал.3 ГПК възникват само задължения на пазач на вземането, при което всякакви разпореждания със същото са непротивопоставими на вискателя. Предвидената в чл.512, ал.4 ГПК солидарна отговорност на третото лице не е основание съдебният изпълнител да предприема изпълнителни действия срещу него в качеството му на длъжник, без вискателят да се е снабдил с изпълнителен лист срещу това лице. Според другото становище действията на работодателя, платил трудовото възнаграждение на длъжника въпреки наложения заповор, го превръщат в длъжник, като по искане на вискателя дължимата сума следва да бъде събрана от него в рамките на вече образуваното изпълнително производство въз основа на издадения срещу длъжника изпълнителен лист. В хипотезата на чл.512, ал.3 ГПК съдебният изпълнител може да предприеме срещу третото задължено лице действия за принудително събиране не на цялата дължима от длъжника сума, а само за сумата, която работодателят е бил длъжен да удържи от трудовото му възнаграждение.

ОСГТК на ВКС намира следното:

Активната и пасивната легитимация в изпълнителния процес се определят от изпълнителния лист. Вискател може да бъде само лицето, което изпълнителният лист сочи като кредитор, а длъжник може да бъде само лицето, което изпълнителният лист сочи като длъжник по вземането или като лице, отговарящо за него. От това правило за надлежните страни, има предвидени в закона изключения. Разпоредбите на чл. 429, ал. 2 и ал. 3 ГПК изрично определят издадения от съда изпълнителен лист срещу кого и в какви хипотези може да бъде изпълняван и срещу кого има сила. Във всички други случаи на отговорност за чужд дълг е нужен изпълнителен лист, издаден срещу отговарящия. Съгласно чл. 507, ал. 3 ГПК след получаването на запорното съобщение третото задължено лице има задълженията на пазач спрямо дължимите от него вещи или суми. В чл. 512, ал. 4 ГПК се урежда видът отговорност - „солидарна“ - спрямо вискателя лично, за лицето, което плати трудовото възнаграждение на длъжника, заедно с третото задължено лице. Това обаче може да стане единствено след снабдяване с изпълнителен лист. Неизпълнението на задълженията за пазене не превръща лицето, платило трудовото възнаграждение на длъжника въпреки наложения запор в по-задължено лице от „третото“. Това лице не може да се поставя в по-неблагоприятно положение от третото задължено лице. Предвидената в закона солидарна отговорност на същото лице не му придава качеството на длъжник в изпълнителното производство, тъй като не е обхванато от субективните предели на издадения срещу длъжника изпълнителен лист.

6. По въпроса може ли да бъде издаден по реда на чл. 245, ал. 3, изр. второ ГПК обратен изпълнителен лист за разноските, събрани в изпълнителното производство в полза на вискателя от длъжника, срещу когото е било допуснато предварително изпълнение, има противоречива практика.

Според едното становище обратен изпълнителен лист се издава само за онези суми, посочени в първоначалния изпълнителен лист, издаден въз основа на съдебен акт, загубил своята изпълнителна сила, като не се присъждат събраните от съдебния изпълнител разноси в незаконосъобразно проведеното изпълнително производство. Като аргумент в подкрепа на тази теза е изтъкнато, че за защита срещу присъждане на разноси в изпълнителното производство е предвиден друг процесуален ред – жалба срещу акт на съдебния изпълнител /чл. 435, ал. 2 ГПК/. Сочи се изрично, че в случая трябва да се съобразят разясненията, свързани с приложението на разпоредбата на чл.245, ал.3, изр. 2 ГПК, съдържащи се в т.13 на ТР №4/2013 г. от 18.06.2014 г. по т.д.№4/2013 г. на ОСГТК. Според тях обратен изпълнителен лист по чл.245, ал.3, изр.2 ГПК се издава за “връщане на сумите, получени въз основа на допуснатото предварително изпълнение” и по-конкретно - получени въз основа на разпореждането за незабавно изпълнение по чл.418 ГПК, като за издаване на обратния изпълнителен лист

е от значение дали в изпълнителното производство са събрани суми от длъжника, от които да е постъпило плащане на вискателя, както и дали тези суми подлежат на връщане предвид влязлото в сила решение за отхвърляне на установителния иск или на определението за прекратяване на производството по делото. Според другото становище с „обратния“ изпълнителен лист се присъждат и събраните в изпълнителното производство разноски от длъжника, тъй като същите са получени от вискателя въз основа на допуснатото предварително изпълнение.

ОСГТК на ВКС намира следното:

Според общото правило на чл.79, ал.1 ГПК разноските по изпълнението са за сметка на длъжника без да се прави разлика дали принудителното изпълнение се осъществява въз основа на влязъл в сила съдебен акт или невлязъл в сила такъв /при допуснато предварително изпълнение на съдебно решение/. Съобразно разпоредбата на чл. 245, ал.3, изр. второ ГПК /в редакцията до 31.10.2017 г./ ако искът, по който е постановено решение, ползващо се с предварително изпълнение, бъде отхвърлен, в полза на длъжника се издава обратен изпълнителен лист за връщане на сумите или вещите, получени въз основа на допуснатото предварително изпълнение на отмененото решение. Посочената разпоредба дава израз на един от основополагащите принципи в гражданското право - за предотвратяване на неоснователно разместване на блага от имуществената сфера на едно лице в тази на друго.

Ако в резултат на касационното обжалване осъдителният иск бъде отхвърлен от ВКС /чл.293, ал.1 ГПК и чл.295, ал.1 ГПК/ или от въззивния съд, на който делото е било върнато за ново разглеждане, и това решение влезе в сила /чл. 294, ал.1 ГПК/, при спряно принудително изпълнение или завършен изпълнителен процес, ищецът по неоснователния осъдителен иск ще дължи връщане на недължимо полученото, както и обезщетение за вредите от неоснователното принудително изпълнение. По този начин е улеснена защитата срещу кредитор, който в действителност няма вземане. Длъжникът е освободен от необходимостта да води искове. За всички вземания на длъжника, които могат да бъдат несъмнено удостоверени от съдебния изпълнител, защото за тях има данни в изпълнителното дело, се издава обратен изпълнителен лист. Така длъжникът трябва да води иск само за останалите настъпили вреди, които трябва да докаже. За събраната от съдебния изпълнител окончателна такса също следва да се издаде обратен изпълнителен лист. Тя е била платена за „удовлетворение“ на вискателя в предизвикания от него материалнонезаконнообразен изпълнителен процес. Съдебният изпълнител не я дължи обратно, тъй като това е неговото законно възнаграждение за надлежно свършена работа. Ето защо тя трябва да се възстанови от вискателя.

Следователно при отмяната на решение, по което е постановено предварително изпълнение и отхвърляне на иска, в полза на длъжника следва да се издаде обратен изпълнителен лист както за връщане на сумите или

вещите, получени въз основа на допуснатото предварително изпълнение на отмененото решение, така и за събраните разноски в полза на вискателя в рамките на проведеното до момента изпълнително производство. В противен случай длъжникът би се поставил в по-неблагоприятно положение от това преди започване на принудителното изпълнение, въпреки че изпълнителният титул въз основа на който е проведено това изпълнение е отпаднал с обратна сила. Вискателят отделно би получил разноски, които не му се полагат, именно поради отпадане на основанието, въз основа на което е било постановено предварително изпълнение. В този случай защитата на длъжника би била в отделно производство, което противоречи на идеята на разпоредбата на чл. 245, ал.3, изр. второ ГПК, а именно, че на същия следва да се възстанови всичко, което е дадено от него в изпълнителното производство.

Това е обосновано и от общия правен принцип за обезщетяване на причинените вреди, каквито в случая се явяват ненужно направените разноски в материалнонезаконосъобразен изпълнителен процес.

В т. 13 на ТР №4/2013 г. от 18.06.2014 г. по т.д.№4/2013 г. на ОСГТК се дава отговор на въпроса: „в кои хипотези се издава обратен изпълнителен лист по чл. 245, ал. 3, изр. второ ГПК“, а актуалният въпрос е за кои вземания на длъжника от провеля материалнонезаконосъобразно принудително изпълнение кредитор, който в действителност няма вземане, се издава обратен изпълнителен лист. Жалбата срещу постановлението за разноски не е способ за защита, тъй като тя би била неоснователна в хода на изпълнението. Докато изпълнението е висящо /не е прекратено поради отхвърлянето на иска/, то е процесуалнозаконосъобразно и нито съдебният изпълнител, нито съдът по жалбата могат да обсъждат дали в действителност има или няма вземане.

С измененията на ГПК със ЗИДГПК /ДВ, бр.86/2017 г./ се дава отговор на поставения преди това за тълкуване въпрос. Разпоредбата на чл. 245, ал. 3, изр. второ ГПК беше допълнена, като законодателят изрично предвиди, че изпълнителен лист се издава както за връщане на сумите или вещите, получени въз основа на допуснатото предварително изпълнение на отмененото решение, така „и за събраните от длъжника такси и разноски в изпълнителното производство”.

По изложените съображения общото събрание на гражданска и търговска колегия на Върховния касационен съд на Република България

Р Е Ш И:

1. Възлагането при публична продан на привиден кредитор не поражда вещнопрехвърлителен ефект.

2. Този, който е дал своя вещь в залог или ипотека за обезпечаване на чужд дълг в хипотезата, при която изпълнението е насочено върху това имущество, има процесуалното качество на длъжник в изпълнителното производство.

3. Недействителността на публичната продан по чл. 496, ал. 3 ГПК може да се релевира както чрез самостоятелен установителен иск, така и чрез позоваване от ищеца и възражение на ответника в други производства.

4. Искът за обявяване недействителност на извършено от длъжника разпореждане със запорирана вещ или вземане, респ. разпореждане с имот след вписване на възбрана, предявен от лицето, в чиято полза е наложен запорът или възбраната, не е допустим.

5. Лицето, платило трудовото възнаграждение на длъжника въпреки наложения запор, без да удържи сумата по запора, няма качеството на трето задължено лице, но отговаря лично пред кредитора наред с третото задължено лице /чл. 512, ал. 3 ГПК, сега със ЗИДГПК, ДВ, бр.86/2017 г., чл. 512, ал. 4 ГПК/.

6. По реда на чл. 245, ал.3 , изр. второ ГПК /редакцията преди ЗИДГПК ДВ. бр. 86/2017 г./ може да бъде издаден обратен изпълнителен лист за разноските, събрани в изпълнителното производство в полза на вискателя от длъжника, срещу когото е било допуснато предварително изпълнение.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Гражданска колегия:
СВЕТЛА ДИМИТРОВА

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Търговска колегия:
ДАРИЯ ПРОДАНОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ: ВАНЯ АЛЕКСИЕВА.....

ТОТКА КАЛЧЕВА.....

ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА.....

БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....

МАРИЯ ИВАНОВА.....

БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ.....

ЧЛЕНОВЕ:

1. СТОИЛ СОТИРОВ.....	4. СВЕТЛА ЦАЧЕВА.....
2. ТАТЯНА ВЪРБАНОВА.....	5. ВЕСКА РАЙЧЕВА.....
3. МАРГАРИТА СОКОЛОВА.....	6. ПЛАМЕН СТОЕВ.....

7. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА.....
8. ЗЛАТКА РУСЕВА.....
9. ДИЯНА ЦЕНЕВА.....
10. БОЙКА СТОИЛОВА.....
11. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА.....
12. МАРИО ПЪРВАНОВ.....
13. ЕМИЛ МАРКОВ.....
14. ЕМИЛ ТОМОВ.....
15. АЛБЕНА БОНЕВА.....
16. БОНКА ДЕЧЕВА.....
17. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА.....
18. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА.....
19. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА.....
20. ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА.....
21. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....
22. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА.....
23. ЗОЯ АТАНАСОВА.....
24. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ.....
25. ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....
26. БОРИС ИЛИЕВ.....
27. БОНКА ЙОНКОВА.....
28. БОЯН ЦОНЕВ.....
29. БОЯН БАЛЕВСКИ.....
30. ИРИНА ПЕТРОВА.....
31. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА.....
32. РОСИЦА БОЖИЛОВА.....
33. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ.....
34. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ.....
35. КОСТАДИНКА НЕДКОВА.....
36. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА.....
37. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ.....
38. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА.....
39. ГЕРГАНА НИКОВА.....
40. ПЕТЯ ХОРОЗОВА.....
41. МАЙЯ РУСЕВА.....
42. АННА БАЕВА.....
43. НИКОЛАЙ МАРКОВ.....
44. ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ.....
45. ЕРИК ВАСИЛЕВ.....
46. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА.....
47. КРИСТИЯНА ГЕНКОВСКА.....
48. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ.....
49. ЛЮДМИЛА ЦОЛОВА.....
50. МАДЛЕНА ЖЕЛЕВА.....
51. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА.....
52. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ.....